

Motion till riksdagen 2021/22:4524

av Ciczie Weidby m.fl. (V)

med anledning av prop. 2021/22:176 Flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut	3
3 Propositionens huvudsakliga innehåll	4
4 Inledning	4
5 Vänsterpartiets ståndpunkt	6
6 En reformerad arbetsrätt	6
6.1 Uppsägning från arbetsgivarens sida	6
6.1.1 En uppsägning från arbetsgivarens sida ska grunda sig på sakliga skäl	6
6.1.2 Reglerna om sakliga skäl för uppsägning ska vara dispositiva	6
6.1.3 Följdändringar som gäller hänvisningar till anställningsskyddslagen	7
6.2 Turordning vid uppsägning	7
6.2.1 Möjligheten att göra undantag från turordningen ska utökas	7
6.3 Tvister om ogiltigförklaring	8
6.3.1 En anställning ska inte längre bestå under tvist	8
6.3.2 Följdändringar i andra lagar som hänvisar till anställningsskyddslagen	8
6.4 Omreglering till lägre sysselsättningsgrad	8
6.4.1 Turordning och omställningstid ska införas vid omreglering till lägre sysselsättningsgrad	8
6.5 Särskild visstidsanställning	9
6.5.1 Allmän visstidsanställning ersätts av särskild visstidsanställning	9
6.6 Heltid som norm	10

6.6.1	Anställningsavtal ska anses gälla på heltid	10
6.7	Uthyrning av arbetstagare	10
6.7.1	En skyldighet att erbjuda tillsvidareanställning	10
7	Omställningsstudiestöd.....	11
7.1	Ett nytt studiestöd för omställning införs	11
7.1.1	Ett nytt studiestöd ska införas för att fler vuxna ska kunna vidareutbilda sig	11
7.2	Målgrupp och kvalificeringsvillkor för omställningsstödet	11
7.2.1	En övre åldersgräns för stödet.....	11
7.3	Den närmare utformningen av omställningsstudiestödet	11
7.3.1	Kortaste och längsta tid med stöd	11
7.4	Administration av omställningsstödet	12
7.4.1	Yttrande från en omställningsorganisation	12
7.5	Ekonomisk ram och stegvist införande.....	13
7.5.1	Omställningsstudiestödet ska lämnas i mån av tillgängliga medel och införas stegvis.....	13
8	Grundläggande omställnings- och kompetensstöd	14
8.1	Ett grundläggande omställnings- och kompetensstöd införs	14
8.2	Kammarkollegiet som ansvarig myndighet	14
8.3	Offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd till enskilda	15
8.3.1	Stöd ska lämnas i mån av tillgång på medel	15
8.3.2	Krav på anknytning till svensk arbetsmarknad	15
8.3.3	En övre åldersgräns för stödet.....	15
8.4	Ersättning till arbetsgivare som finansierar registrerade omställningsorganisationer	16
8.4.1	Registrering av omställningsorganisationer.....	16
8.4.2	Avregistrering av omställningsorganisationer	16

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag att en uppsägning från arbetsgivarens sida ska grunda sig på ”sakliga skäl” (i stället för som i dag ”vara sakligt grundad”).
2. Riksdagen avslår regeringens förslag om att reglerna om sakliga skäl för uppsägning ska vara dispositiva.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag i proposition 2021/22:176 avsnitt 5.1.3 om följdändringar vad gäller hänvisningar till anställningsskyddslagen.
4. Riksdagen avslår regeringens förslag om att möjligheten att göra undantag från turordningen ska utökas.
5. Riksdagen avslår regeringens förslag om att en anställning inte längre ska bestå under en tvist.
6. Riksdagen avslår regeringens förslag i proposition 2021/22:176 avsnitt 5.3.2 om följdändringar i andra lagar som hänvisar till anställningsskyddslagen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att den övre åldersgränsen för rätt till omställningsstudiestöd bör följa riktåldern för pension och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att omställningsstudiestöd ska få lämnas i högst 66 veckor, motsvarande tre terminers heltidsstudier, för den som har helt stöd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en uppföljning av förslaget i syfte att säkerställa att de studerande ges möjlighet till en likvärdig och rättssäker bedömning oavsett vilken omställningsorganisation de tillhör och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör följa upp genomförandet av omställningsstudiestödet i syfte att säkerställa att de individer som uppfyller villkoren för stödet garanteras stöd och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur arbetsgivarna kan vara med och finansiera omställningsstudiestödet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att inrätta en egen myndighet med ansvar för grundläggande omställnings- och kompetensstöd och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör följa upp genomförandet av det grundläggande omställnings- och kompetensstödet i syfte att säkerställa att de individer som uppfyller villkoren för stödet garanteras stöd och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det grundläggande omställnings- och kompetensstödet även ska få lämnas till den som vid tidpunkten för ansökan arbetar på ett företag som har kollektivavtal men där det saknas bestämmelser om omställningsstöd och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att den övre åldersgränsen för rätt till grundläggande

omställnings- och kompetensstöd bör följa riktåldern för pension och tillkännager detta för regeringen.

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med tydligare krav för registrering av omställningsorganisationer i syfte att eliminera risken för oseriösa aktörer och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att oegentligheter hos en omställningsorganisation bör leda till avregistrering och tillkännager detta för regeringen.

3 Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag på en reformerad arbetsrätt, ett nytt omställningsstudiestöd och ett nytt grundläggande omställnings- och kompetensstöd.

Förslaget om en reformerad arbetsrätt innebär bl.a. att en uppsägning från arbetsgivarens sida ska grunda sig på ”sakliga skäl” – i stället för som i dag ”vara sakligt grundad” – och att möjligheterna att avvika från lagen om anställningsskydd genom kollektivavtal ökar, att alla arbetsgivare utan begränsning på storlek får undanta tre arbetstagare från turordningen vid arbetsbrist, att en anställning inte ska bestå vid tvist, att det införs turordning och omställningstid vid omreglering till lägre sysselsättningsgrad, att anställningsavtal föreslås gälla på heltid om inget annat avtalas, särskild visstidsanställning ersätter allmän visstidsanställning och att kundföretag i vissa fall ska erbjuda inhyrda arbetstagare tillsvidareanställning eller betala ersättning.

Förslaget om ett nytt omställningsstudiestöd kompletterar det reguljära studiestödet och ska finansiera studier som kan stärka vuxnas framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Förslaget om ett nytt grundläggande omställnings- och kompetensstöd innebär att det införs ett offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd till enskilda personer och ersättning till arbetsgivare som finansierar registrerade omställningsorganisationer.

Majoriteten av lagändringarna föreslås träda i kraft den 30 juni 2022 och tillämpas första gången den 1 oktober 2022.

4 Inledning

Maktförhållandena på arbetsmarknaden är i grunden ojämlika. Den som köper arbete har per definition mer makt än den som säljer arbete. Arbetsköparen leder och fördelar arbetet, avgör själv vem hen vill anställa och har, även med dagens lagstiftning, stora möjligheter att ensidigt bestämma vem som ska sägas upp. Arbetstagaren har, å sin sida, genom facklig organisering, kollektivavtal och arbetsrättsliga regler, en viss makt gentemot arbetsgivaren och vissa grundläggande rättigheter, däribland ett skydd mot godtyckliga uppsägningar. Att arbetsköparen har ett maktövertag på arbetets marknad torde det dock inte råda några tvivel om. Enligt Vänsterpartiet bör arbetsköparnas makt att agera godtyckligt begränsas – inte utökas.

Vänsterpartiet anser att arbetstagarnas ställning och trygghet behöver stärkas – inte försvagas. Anställningsskyddet behöver förbättras – inte försämrats. Regeringens

förslag, som bygger på principöverenskommelsen mellan Svenskt Näringsliv och PTK, vilken även IF Metall och Kommunal anslutit sig till, försämrar anställningsskyddet och ökar otryggheten på arbetsmarknaden. De förbättringar som föreslås för arbetstagarna, såsom omställningsstudiestöd, uppväger inte de försämringar som föreslås i form av kraftigt försämrat anställningsskydd. Sammantaget innebär propositionen en ytterligare maktförskjutning till arbetsgivarnas fördel. Det kan Vänsterpartiet inte acceptera.

Vänsterpartiet kan konstatera att den process som lett fram till propositionen har varit riggad till arbetsköparnas fördel. Genom januariavtalet tvingades arbetstagsidan till förhandlingsbordet under hot om lagstiftning. Arbetsköparna hade från början ett övertag via januariavtalets skrivningar: om parterna inte når en överenskommelse i linje med januariavtalet väntar lagstiftning. Förhandlingarna mellan parterna fördes därmed inte på jämlika villkor. Arbetstagsidan tvingades därigenom till stora eftergifter.

Särskilt anmärkningsvärt är regeringens agerande i ett läge i förhandlingarna där LO samlat hade avvisat ett avtal. Regeringen deklarerade då att den tänkte jobba vidare utifrån ”parternas” förslag. En socialdemokratiskt ledd regering slog alltså i praktiken fast att LO inte behövde räknas med när det refererades till vilka som är parter på den svenska arbetsmarknaden. Detta är att betrakta som ett historiskt svek.

Vänsterpartiet värnar den svenska arbetsmarknadsmodellen där arbetsmarknadens parter förhandlar och tecknar avtal om arbetstagnas löner och villkor. Sådana förhandlingar ska dock ske på lika villkor – inte genom att staten, via hot om lagstiftning, ger den ena parten ett övertag.

Vänsterpartiet kan även konstatera att lagstiftningsprocessen varit problematisk ur ett demokratiskt perspektiv. Det är enbart de organisationer som står bakom principöverenskommelsen som beretts möjlighet att delta i lagstiftningsarbetet. Övriga parter på arbetsmarknaden, även de som sedermera anslutit sig till principöverenskommelsen, har förvisso getts möjlighet att inkomma med remissyttranden men har inte kunnat påverka lagstiftningen. Förfarandet innebär att hela sektorer av arbetsmarknaden stängts ute från en lagstiftningsprocess vars resultat kommer att påverka hela arbetsmarknaden.

Enligt Vänsterpartiet är det tveksamt om regeringsformens beredningskrav kan anses vara uppfyllt. Grundlagen anger dels att lag stiftas av riksdagen, dels att en beredning av ett lagförslag ska föregå det formella beslutet. Om lagstiftaren i förväg lovar någon eller några intresseorganisationer att mer eller mindre ordagrant lagstifta i enlighet med den eller dessa organisationers intresse, och dessutom inte berett andra intresseorganisationer möjlighet att delta i lagstiftningsarbetet, kan det ifrågasättas om man levt upp till grundlagens krav på beredning.

Resultatet, i form av proposition 2021/22:176, gynnar framför allt arbetsköparna. De har fått igenom ett kraftigt försämrat anställningsskydd och minskade kostnader vid uppsägning till priset av marginella förbättringar för arbetstagsidan vad gäller visstidsanställningar, inhyrning och hyvling. Arbetsköparna behöver inte heller betala för de delar som framställs som arbetstagsidans framgångar i förhandlingarna: omställningsstudiestöd och grundläggande omställnings- och kompetensstöd. Detta ska i stället betalas av skattebetalarna och studielåntagarna. Arbetsköparna har således ytterligare stärkt sin makt på bekostnad av arbetstagsarna och skickat räkningen för arbetstagsidans ”framgångar” till skattebetalarna och studenterna.

5 Vänsterpartiets ståndpunkt

Mot bakgrund av det ovan anförda kan Vänsterpartiet inte ställa sig bakom propositionen i sin helhet. Vi vill inte heller avslå propositionen i sin helhet eftersom den, trots allt, innehåller förslag som innebär förbättringar för arbetstagarna. Enligt vår mening bör dock en del av dessa förslag ges en delvis annan utformning för att ytterligare stärka arbetstagarnas ställning på arbetsmarknaden. I det följande redogör vi för hur vi ställer oss till regeringens förslag. Framställningen följer i huvudsak propositionens disposition.

6 En reformerad arbetsrätt

6.1 Uppsägning från arbetsgivarens sida

6.1.1 En uppsägning från arbetsgivarens sida ska grunda sig på sakliga skäl

Regeringen föreslår att en uppsägning från arbetsgivarens sida ska grunda sig på sakliga skäl – i stället för som i dag ”vara sakligt grundad”. Sakliga skäl ska kunna vara arbetsbrist eller förhållanden som hänför sig till arbetstagaren personligen. En uppsägning ska inte vara grundad på sakliga skäl om det är skäligt att kräva att arbetsgivaren bereder arbetstagaren annat arbete hos sig. Om arbetsgivaren tidigare har berett arbetstagaren annat arbete hos sig på grund av förhållanden som hänför sig till arbetstagaren personligen, ska arbetsgivaren anses ha uppfyllt sin omplaceringsskyldighet, om det inte finns särskilda skäl (prop. 2021/22:176 s. 84).

Vänsterpartiet anser, i likhet med LO och Seko, att förslaget innebär en försvagning av anställningsskyddet som i sin tur försvagar anställningsskyddets syfte som social skyddslagstiftning. Anställningsskyddet behöver förbättras – inte försämrats. Förslaget riskerar dessutom att leda till ökad osäkerhet i rättstillämpningen, åtminstone för en relativt lång period framåt, eftersom det tar tid innan en domstolspraxis har utvecklats i de rättsfrågor som uppstår vid tillämpningen av den nya lagstiftningen. Nuvarande lagstiftning bör därmed inte ändras enligt regeringens förslag. Vänsterpartiet anser därför att förslaget bör avslås.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag att en uppsägning från arbetsgivarens sida ska grunda sig på ”sakliga skäl” (i stället för som i dag ”vara sakligt grundad”). Detta bör riksdagen besluta.

6.1.2 Reglerna om sakliga skäl för uppsägning ska vara dispositiva

Regeringen föreslår att ett avtal ska vara ogiltigt i den mån det avviker från bestämmelserna om sakliga skäl för uppsägning, när det gäller vad som ska anses utgöra sakliga skäl, och arbetsgivarens omplaceringsskyldighet om det inte regleras i ett kollektivavtal på en viss nivå. Bestämmelserna om sakliga skäl för uppsägning och arbetsgivarens omplaceringsskyldighet ska vara dispositiva på det sättet att avvikelser från reglerna bara får göras genom eller med stöd av kollektivavtal som på arbetstagar sidan slutits av en sådan sammanslutning av centrala arbetstagarorganisationer som avses i 6 § tredje stycket lagen om medbestämmande i arbetslivet. En överträdelse av en bestämmelse i ett kollektivavtal enligt första stycket som har trätt i lagens ställe ska anses utgöra en överträdelse av lagen (prop. 2021/22:176 s. 92).

Vänsterpartiet anser, i likhet med flera remissinstanser, att förslaget riskerar att dels göra rättsläget mindre förutsägbart, dels bli tvistedrivande. Vänsterpartiet kan i sammanhanget konstatera att Arbetsdomstolen bedömer att förslaget har sådana brister att det inte kan läggas till grund för lagstiftning. Vänsterpartiet anser att förslaget bör avslås.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag om att reglerna om sakliga skäl för uppsägning ska vara dispositiva. Detta bör riksdagen besluta.

6.1.3 Följdändringar som gäller hänvisningar till anställningsskyddslagen

Regeringen föreslår, mot bakgrund av de ovanstående förslagen, att hänvisningar till anställningsskyddslagen ska justeras i följande lagar: (i) lagen om offentlig anställning och (ii) lagen om fullmaktsanställning (prop. 2021/22:176 s. 100).

Mot bakgrund av att vi avslår regeringens förslag om dels sakliga skäl, dels att reglerna om sakliga skäl för uppsägning ska vara dispositiva, som föranleder regeringens förslag till följdändringar, bör även detta förslag avslås.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag i proposition 2021/22:176 avsnitt 5.1.3 om följdändringar som gäller hänvisningar till anställningsskyddslagen. Detta bör riksdagen besluta.

6.2 Turordning vid uppsägning

6.2.1 Möjligheten att göra undantag från turordningen ska utökas

Regeringen föreslår att vid uppsägning på grund av arbetsbrist ska en arbetsgivare ha rätt att från turordningen undanta högst tre arbetstagare som enligt arbetsgivarens bedömning är av särskild betydelse för den fortsatta verksamheten. Om ett sådant undantag har gjorts, ska inga ytterligare undantag få göras vid en uppsägning som sker inom tre månader från det att den första uppsägningen skett. Det ska även fortsättningsvis vara tillåtet att genom kollektivavtal göra avvikelser från turordningsreglerna (prop. 2021/22:176 s. 101).

Vänsterpartiet anser, i likhet med LO, att förslaget innebär att bestämmelserna om turordning blir illusoriska för anställda på mindre företag. Vänsterpartiet kan även konstatera att det inte har presenterats något hållbart underlag till stöd för en försämring av turordningsbestämmelserna. Fler undantag från turordningen riskerar att skapa otrygghet, tysta arbetsplatser och godtyckliga uppsägningar. Förslaget riskerar även att leda till att fler äldre, som redan i dag har svårt att hävda sig på arbetsmarknaden, kan komma att sägas upp. Vänsterpartiet anser därför att förslaget bör avslås.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag om att möjligheten att göra undantag från turordningen ska utökas. Detta bör riksdagen besluta.

Vänsterpartiet anser att arbetsgivarnas möjlighet att göra undantag från turordningen vid uppsägning på grund av arbetsbrist bör inskränkas – inte utökas. Vi vill därför ta bort det tvåpersonersundantag som finns i nuvarande lagstiftning för arbetsgivare med högst tio anställda. Det skulle stärka anställningstryggheten för anställda i små företag. LAS ger, utan undantagsregeln, parterna tillräckligt utrymme att förhandla fram lösningar vid uppsägningar på grund av arbetsbrist som både är rättssäkra för den enskilde och motsvarar behoven på arbetsplatsen. Vi har nyligen lagt fram detta förslag i riksdagen (se mot. 2021/22:461 yrkande 8, bet. 2021/22:AU7). Vi vidhåller vår uppfattning men väljer att inte lyfta förslaget på nytt i denna motion.

6.3 Tvister om ogiltigförklaring

6.3.1 En anställning ska inte längre bestå under tvist

Regeringen föreslår att om en arbetsgivare har sagt upp en arbetstagare ska anställningen upphöra vid uppsägningstidens utgång, även om det har uppkommit en tvist om uppsägningens giltighet. Om det uppkommer en tvist om giltigheten av en uppsägning eller ett avskedande ska arbetstagaren inte kunna få ett interimistiskt beslut av domstol om att anställningen ska bestå tills tvisten är slutligt avgjord (prop. 2021/22:176 s. 107).

Vänsterpartiet kan, i likhet med LO, konstatera att förslaget innebär en reell försämring av anställningsskyddet och att arbetstagare riskerar att stå utan ersättning under tvistetiden. Uppsägningstvister tar ofta mycket lång tid och risken att arbetstagare står utan ersättning under tvistetiden är uppenbar, trots de ändringar som föreslås i arbetslöshetsförsäkringen som innebär begränsningar av möjligheten att stänga av arbetstagaren från arbetslöshetsersättning under tvisten. Förslaget innebär även att möjligheten att lösa tvister innan rättegång minskar. Pressen på arbetstagare kommer att öka och möjligheten att träffa rimliga överenskommelser kommer att minska väsentligt. Sammantaget innebär förslaget en kraftig försämring för arbetstagarna. Det kan Vänsterpartiet inte acceptera. Vänsterpartiet anser därför att förslaget bör avslås.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag om att en anställning inte längre ska bestå under en tvist. Detta bör riksdagen besluta.

6.3.2 Följdändringar i andra lagar som hänvisar till anställningsskyddslagen

Regeringen föreslår att hänvisningar till anställningsskyddslagen ska justeras i följande lagar: (i) lagen om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan, m.m., (ii) lagen om rätt till ledighet för utbildning i svenska för invandrare, (iii) föräldraledighetslagen, (iv) lagen om rätt till ledighet för att bedriva näringsverksamhet, (v) lagen om rätt till ledighet av trängande familjeskäl, (vi) lagen om rätt till ledighet för att på grund av sjukdom prova annat arbete och (vii) diskrimineringslagen (prop. 2021/22:176 s. 113).

Mot bakgrund av att vi avslår regeringens förslag vad gäller tvister om ogiltigförklaring bör inga följdändringar i andra lagar som hänvisar till anställningsskyddslagen göras.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag i proposition 2021/22:176 avsnitt 5.3.2 om följdändringar i andra lagar som hänvisar till anställningsskyddslagen. Detta bör riksdagen besluta.

6.4 Omreglering till lägre sysselsättningsgrad

6.4.1 Turordning och omställningstid ska införas vid omreglering till lägre sysselsättningsgrad

Regeringen föreslår att om en arbetsgivare beslutar en omorganisation som på en och samma driftsenhet innebär att en eller flera arbetstagare vars arbetsuppgifter är lika ska erbjudas omplacering som bara innebär sänkt sysselsättningsgrad, ska arbetsgivaren iaktta följande turordningsregler bland de arbetstagare som har högre sysselsättningsgrad än den lägsta som erbjuds: (i) arbetstagare med kortare anställningstid ska erbjudas omplacering före arbetstagare med längre anställningstid och (ii) erbjudande med lägre sysselsättningsgrad ska lämnas före erbjudande med högre sysselsättningsgrad.

En arbetstagare som accepterar sänkt sysselsättningsgrad ska ha rätt till en omställningstid. Under omställningstiden ska arbetstagaren få behålla sin sysselsättningsgrad och sina anställningsförmåner. Omställningstiden ska börja löpa när arbetstagaren accepterar erbjudandet och ska vara lika lång som den uppsägningstid som skulle ha gällt vid en uppsägning från arbetsgivarens sida, dock längst tre månader.

Det ska vara tillåtet att genom kollektivavtal göra avvikelser från reglerna om turordning och omställningstid (prop. 2021/22:176 s. 129).

Vänsterpartiet anser att förslaget är ett steg i rätt riktning. Det kommer troligen att leda till en förbättring av skyddet vid omreglering till lägre sysselsättningsgrad (s.k. hyvling). Samtidigt finns en risk att förslaget, genom att reglera förekomsten av hyvling, legitimerar ett oönskat beteende, vilket påtalats av bl.a. Handels (Arbetet 2020-12-08). Vänsterpartiet anser därför att det förslag vi lagt fram i riksdagen, som innebär att LAS bör ändras så att regelverket gällande arbetsbrist blir tillämpligt om en arbetsgivare avser att omreglera den anställdes sysselsättningsgrad, är en bättre väg att gå. Vi har nyligen lagt fram detta förslag i riksdagen (se mot. 2021/22:461 yrkande 5, bet. 2021/22:AU7). Vi vidhåller vår uppfattning men väljer att inte lyfta förslaget på nytt i denna motion.

6.5 Särskild visstidsanställning

6.5.1 Allmän visstidsanställning ersätts av särskild visstidsanställning

Regeringen föreslår att allmän visstidsanställning ska ersättas av särskild visstidsanställning. För särskild visstidsanställning ska följande gälla:

- (i) En särskild visstidsanställning övergår i en tillsvidareanställning när arbetstagaren har varit anställd i särskild visstidsanställning i sammanlagt mer än tolv månader under en femårsperiod eller under en period då arbetstagaren har haft tidsbegränsade anställningar i form av särskild visstidsanställning, vikariat eller säsongarbete och anställningarna följt på varandra.
- (ii) En arbetstagare som varit anställd i särskild visstidsanställning i sammanlagt mer än nio månader under de senaste tre åren har företrädesrätt till återanställning i ny särskild visstidsanställning.
- (iii) När avtal om särskild visstidsanställning träffas är arbetsgivaren i samband med att avtalet ingås skyldig att skriftligen upplysa arbetstagaren om att han eller hon anställs i den anställningsformen.
- (iv) Om en arbetstagare har haft tre eller flera särskilda visstidsanställningar under en och samma kalendermånad, räknas även tiden mellan anställningarna som anställningstid i särskild visstidsanställning. En arbetsgivare får inte anställa en arbetstagare i vikariat i syfte att kringgå denna regel. Det ska även fortsättningsvis vara tillåtet att genom kollektivavtal göra avvikelser från lagens regler om tidsbegränsade anställningar (prop. 2021/22:176 s. 135).

Vänsterpartiet kan konstatera att förslaget förvisso innebär en viss förbättring jämfört med nuvarande regler, men grundproblemet kvarstår: arbetsgivaren behöver inte ange något objektiva skäl för visstidsanställningen. Det ger möjlighet för arbetsgivare att även fortsättningsvis använda sig av visstidsanställningar i stor utsträckning – utan motivering och trots att det finns ett kontinuerligt arbetskraftsbehov. Vänsterpartiet anser att antalet otrygga anställningar bör minska. Det kräver en tydligare reglering. Det

räcker inte med att byta namn på en otrygg anställningsform. Vänsterpartiet vill i stället avskaffa allmän visstid och införa objektiva kriterier för när det är tillåtet med visstidsanställningar. Vi har nyligen lagt fram detta förslag i riksdagen (se mot. 2021/22:461 yrkande 1, bet. 2021/22:AU7). Vi vidhåller vår uppfattning men väljer att inte lyfta förslaget på nytt i denna motion.

6.6 Heltid som norm

6.6.1 Anställningsavtal ska anses gälla på heltid

Regeringen föreslår att anställningsavtal ska avse heltid, om inte något annat har avtalats. Om anställningsavtalet inte avser heltid, ska arbetsgivaren på arbetstagarens begäran skriftligen ange skälet till detta. Informationen ska lämnas inom tre veckor från det att begäran framställts (prop. 2021/22:176 s. 143).

Vänsterpartiet anser att förslaget kan ha en viss normerande effekt och underlätta arbetet för rätt till heltid. Vänsterpartiet har tidigare lagt fram förslag i samma riktning men vill ha en tydligare reglering: rätten till heltid bör stärkas genom ändringar i LAS som gör heltid till norm, medan anställningar på heltid ska kunna ingås om parterna kommer överens om detta (se mot. 2012/13:A202 yrkande 1 och mot. 2018/19:383 yrkande 35). Vi vidhåller vår uppfattning men väljer att inte lyfta förslaget på nytt i denna motion.

6.7 Uthyrning av arbetstagare

6.7.1 En skyldighet att erbjuda tillsvidareanställning

Regeringen föreslår att ett kundföretag, till en arbetstagare som genom uthyrning har varit placerad hos kundföretaget på en och samma driftsenhet i sammanlagt mer än 24 månader under en period om 36 månader, ska erbjuda en tillsvidareanställning hos företaget. Erbjudandet ska lämnas senast en månad från det att tidsgränsen överskridits. Kundföretaget får bestämma inom vilken tidsfrist arbetstagaren måste svara på erbjudandet. Arbetstagaren ska dock ha skälig tid att ta ställning till erbjudandet. Om arbetstagaren accepterar erbjudandet, upphör anställningen hos bemanningsföretaget utan särskild åtgärd när anställningen hos kundföretaget tillträds. Kundföretaget ska dock ha möjlighet att i stället för att erbjuda en tillsvidareanställning betala en ersättning till arbetstagaren som motsvarar två månadslöner. Betalningen ska i så fall ske inom samma tid som erbjudandet om tillsvidareanställning skulle ha lämnats. Kundföretagets skyldighet ska inte gälla mot arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller med lönebidrag för utveckling i anställning (prop. 2021/22:176 s. 146).

Vänsterpartiet kan konstatera att förslaget innebär en förbättring i förhållande till nuvarande lagstiftning. Enligt vår mening behövs dock helt andra lösningar på de problem som in- och uthyrning av arbetstagare medför. En sådan lösning hade varit en lagändring med innebörden att in- och uthyrning av arbetskraft inte får ske om det tillgodoser ett permanent arbetskraftsbehov hos den inhyrande arbetsgivaren. Vänsterpartiet har nyligen lagt fram ett sådant förslag i riksdagen (se mot. 2021/22:461 yrkande 10, bet. 2021/22:AU7). Vi vidhåller vår uppfattning men väljer att inte lyfta förslaget på nytt i denna motion.

7 Omställningsstudiestöd

7.1 Ett nytt studiestöd för omställning införs

7.1.1 Ett nytt studiestöd ska införas för att fler vuxna ska kunna vidareutbilda sig

Regeringen föreslår att ett nytt statligt och parallellt studiestöd ska införas för att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier. Syftet är att stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Stödet ska kallas omställningsstudiestöd och ska bestå av ett omställningsstudiebidrag och ett omställningsstudielån. Grundläggande bestämmelser om omställningsstudiestöd ska tas in i en ny lag. I lagen ska upplysningsbestämmelser införas om att regeringen, trots lagregleringen, ska ha kvar sin restkompetens i de delar det är aktuellt (prop. 2021/22:176 s. 166).

Vänsterpartiet välkomnar regeringens förslag. Omställningsstudiestödet möjliggör för fler yrkesverksamma vuxna att förbättra sin kompetens och stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Vi kan samtidigt konstatera att regeringen hade kunnat införa detta stöd utan att kraftigt försämra arbetstagarnas anställningsskydd. Enligt vår mening bör en del av regeringens förslag kring omställningsstödet ges en delvis annan utformning för att stödet ska bli mer ändamålsenligt.

7.2 Målgrupp och kvalificeringsvillkor för omställningsstödet

7.2.1 En övre åldersgräns för stödet

Regeringen föreslår att omställningsstudielån ska få lämnas längst t.o.m. det kalenderår den studerande fyller 60 år. Omställningsstudiebidrag ska få lämnas längst t.o.m. det kalenderår den studerande fyller 62 år. Rätten till bidrag ska dock begränsas till högst tio veckor fr.o.m. det kalenderår den studerande fyller 61 år. Från och med 2026 ska omställningsstudiebidrag få lämnas längst t.o.m. det kalenderår den studerande fyller 63 år. Bidraget ska då begränsas till högst tio veckor fr.o.m. det kalenderår den studerande fyller 62 år.

Vänsterpartiet anser, i likhet med LO, att de föreslagna övre åldersgränserna för omställningsstudiestöd är rimliga. Vi förutsätter att åldersgränsen följer med framtida höjningar av pensionsåldern. Några remissinstanser, däribland Saco, anser att den föreslagna övre åldersgränsen för rätt till omställningsstudiestöd bör följa riktåldern för pension (prop. 2021/22:176 s. 176). Vänsterpartiet delar Sacos uppfattning.

Regeringen bör återkomma med förslag om att den övre åldersgränsen för rätt till omställningsstudiestöd bör följa riktåldern för pension. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.3 Den närmare utformningen av omställningsstudiestödet

7.3.1 Kortaste och längsta tid med stöd

Regeringen föreslår att omställningsstudiestöd ska få lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst 20 procent av heltid. Omställningsstudiestöd ska få lämnas i sammanlagt högst 44 veckor för den som har helt stöd, 58 veckor för den som har 75 procent av helt stöd, 73 veckor för den som har 60 procent av helt stöd, 88

veckor för den som har 50 procent av helt stöd, 110 veckor för den som har 40 procent av helt stöd och 220 veckor för den som har 20 procent av helt stöd (prop. 2021/22:176 s. 211).

Vänsterpartiet anser, i likhet med flera remissinstanser, att 44 veckor inte är en tillräckligt lång tid för den som har helt stöd. 44 veckor motsvarar två terminer på högskolan. Många utbildningar som skulle stärka den enskildes ställning på arbetsmarknaden är längre än 44 veckor. För lärare i gymnasieskolan som vill bli behöriga i ytterligare ett undervisningsämne krävs minst ett och ett halvt års heltidsstudier, motsvarande tre terminer. För en akademiker som vill omskola sig till lärare genom kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) krävs likaså tre terminers heltidsstudier. Regeringens förslag riskerar att leda till att den studerande inte fullföljer sina studier om dessa är längre än 44 veckor, eftersom villkoren för studiestöd förändras kraftigt under studietiden. Regeringens förslag riskerar även att leda till att personer avstår från att förbättra sin kompetens och stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Därmed motverkas syftet med reformen. Vänsterpartiet anser därför att omställningsstudiestöd ska få lämnas under en längre period än 44 veckor för den som har helt stöd.

Regeringen bör återkomma med förslag om att omställningsstudiestöd ska få lämnas i högst 66 veckor, motsvarande tre terminers heltidsstudier, för den som har helt stöd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.4 Administration av omställningsstödet

7.4.1 Yttrande från en omställningsorganisation

Regeringen föreslår att om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska CSN ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om: (i) den redan har lämnat ett yttrande, (ii) den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig, (iii) ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år (63 år fr.o.m. 2026) eller (iv) ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för. Vid prövningen av en ansökan om omställningsstudiestöd ska CSN lägga särskild vikt vid ett sådant yttrande som en omställningsorganisation har lämnat (prop. 2021/22:176 s. 253).

Vänsterpartiet kan konstatera att flera remissinstanser har invändningar mot förslaget. För det första finns farhågor om att förslaget riskerar att leda till onödig administration och långa ledtider. För det andra finns farhågor om att bedömningen av hur en utbildningsinsats stärker individens ställning på arbetsmarknaden kommer att bli svår att genomföra på ett rättssäkert och likvärdigt sätt. Sammantaget riskerar detta att leda till negativa effekter för den enskilde. Vänsterpartiet delar dessa farhågor och anser att förslaget bör följas upp för att motverka sådana effekter.

Regeringen bör göra en uppföljning av förslaget i syfte att säkerställa att de studerande ges möjlighet till en likvärdig och rättssäker bedömning oavsett vilken omställningsorganisation de tillhör. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.5 Ekonomisk ram och stegvist införande

7.5.1 Omställningsstudiestödet ska lämnas i mån av tillgängliga medel och införas stegvis

Regeringen bedömer att omställningsstudiebidraget ska lämnas i mån av tillgängliga medel (prop. 2021/22:176 s. 283).

Vänsterpartiet ställer sig, i likhet med flera remissinstanser, tveksamt till regeringens bedömning. För det första finns det en uppenbar risk att medlen inte räcker till. Många arbetstagare kommer därmed inte att ges möjlighet att få omställningsstudiestöd – trots att de utgör målgruppen och uppfyller kvalificeringsvillkoren. För det andra har arbetstagarsidan, genom principöverenskommelsen, gjort stora eftergifter i form av kraftigt försämrade anställningstrygghet för att få till stånd ett system för omställning. Om omställningsstudiebidraget, som utgör 80 procent av omställningsstudiestödet, endast ska lämnas i mån av tillgängliga medel har arbetstagarsidan tvingats till eftergifter utan att vara garanterad att få något i gengäld. Det är inte rimligt. Varför ska arbetstagarna acceptera kraftigt försämrade anställningstrygghet om de inte ens är garanterade att få omställningsstudiestöd? Enligt vår mening bör alla som uppfyller kvalificeringsvillkoren garanteras stöd – det ska inte vara beroende av tillgång på medel. För att säkerställa detta bör implementeringen av omställningsstudiestödet följas upp.

Regeringen bör följa upp implementeringen av omställningsstudiestödet i syfte att säkerställa att de individer som uppfyller villkoren för stödet garanteras stöd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet kan konstatera att regeringen för ett mycket kort resonemang kring omställningsstudiestödets införande och finansiering (prop. 2021/22:176 s. 286). Enligt regeringen ska stödet införas stegvis och skalas upp efter hand, för att vara fullt utbyggt till år 2026. De förbättringar som föreslås för arbetstagarna, i form av omställningsstudiestöd, kommer således att vara på plats betydligt senare än de försämringar som föreslås för arbetstagarna (i form av kraftigt försämrade anställningstrygghet). Det är anmärkningsvärt. Rimligen borde förändringarna genomföras parallellt.

Vad gäller stödets finansiering hänvisar regeringen bl.a. till sitt förslag om att ”reformera” räntan på studielån, ett förslag som aviserades i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 15 Studiestöd). Vänsterpartiet avvisar bestämt regeringens förslag om höjda räntor på CSN-lån som ett sätt att delfinansiera omställningsstudiestödet (se mot. 2021/22:3278 s. 45). Förslaget är bl.a. tveksamt ur jämställdhets-synpunkt eftersom kvinnor har studielån i högre utsträckning än män, medan män oftare har kortare utbildning och i större utsträckning utgör målgruppen för omställningsstudiestöd. Kvinnor med hög utbildning och studielån kommer således att delfinansiera ett omställningsstudiestöd som främst kommer att gynna män med kort utbildning. Det är anmärkningsvärt att en socialdemokratisk regering väljer att lägga fram ett sådant förslag.

Enligt Vänsterpartiet bör arbetsgivarna vara med och finansiera omställningsstudiestödet. De har ju, genom principöverenskommelsen och sedermera regeringens proposition, fått igenom mycket kraftiga försämringar av anställningsskyddet. Rimligen borde arbetsgivarna få betala någonting för detta.

Regeringen bör återkomma med förslag om hur arbetsgivarna kan vara med och finansiera omställningsstudiestödet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd

8.1 Ett grundläggande omställnings- och kompetensstöd införs

Regeringen föreslår att det ska införas ett grundläggande omställnings- och kompetensstöd som syftar till att stärka enskilda personers framtida ställning på den svenska arbetsmarknaden. Stödet ska bestå av ett offentligt grundläggande stöd till enskilda personer som inte omfattas av kollektivavtal eller kan få stöd genom en omställningsorganisation och en statlig ersättning till arbetsgivare som finansierar omställningsorganisationer. Bestämmelser om det grundläggande omställnings- och kompetensstödet ska tas in i en ny lag. Lagen ska benämnas lagen om grundläggande omställnings- och kompetensstöd (prop. 2021/22:176 s. 289).

Vänsterpartiet välkomnar regeringens förslag. Personer som inte omfattas av kollektivavtal, eller kan få stöd av en omställningsorganisation, bör ges samma möjligheter till omställning och kompetensutveckling som personer som omfattas av kollektivavtal och därmed i regel har tillgång till en omställningsorganisation. Det ger fler arbetstagare möjlighet att stärka sin omställningsförmåga samtidigt som det skapar en bättre likvärdighet mellan grupper av arbetstagare. Samtidigt är det, som LO anför i sitt remissvar, rimligt att arbetsgivare med kollektivavtal inte särbehandlas. Därför är det rimligt med en statlig ersättning till arbetsgivare som finansierar omställningsorganisationer. Enligt vår mening bör dock en del av regeringens förslag kring det grundläggande omställnings- och kompetensstödet ges en delvis annan utformning för att stödet ska bli mer ändamålsenligt.

8.2 Kammarkollegiet som ansvarig myndighet

Regeringen föreslår att Kammarkollegiet ska fatta beslut i ärenden om grundläggande omställnings- och kompetensstöd (prop. 2021/22:176 s. 293).

Vänsterpartiet ställer sig, i likhet med flera remissinstanser, tveksamt till om Kammarkollegiet bör vara ansvarig myndighet och fatta beslut i ärenden om grundläggande omställnings- och kompetensstöd. Kammarkollegiet är inte expertmyndighet när det gäller omställnings- och kompetensstöd eller när det gäller andra frågor inom arbetsmarknads- eller utbildningsområdet. Det faktum att myndigheten har erfarenhet av att dels handlägga individärenden, dels hantera stora upphandlingar, vilket regeringen bl.a. anför som skäl för förslaget, är inte tillräckligt. Flera remissinstanser, bland dem Akademikerförbundet SSR, ser behov av att på sikt låta en egen myndighet ansvara för det nya statliga åtagandet kring grundläggande omställnings- och kompetensstöd. Vänsterpartiet delar denna uppfattning.

Regeringen bör återkomma med förslag om att inrätta en egen myndighet med ansvar för grundläggande omställnings- och kompetensstöd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.3 Offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd till enskilda

8.3.1 Stöd ska lämnas i mån av tillgång på medel

Regeringen föreslår att offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd ska få lämnas i mån av tillgång på medel. Det ska införas en bestämmelse som upplyser om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela föreskrifter om prioriteringar av medel (prop. 2021/22:176 s. 301).

Vänsterpartiet ställer sig, i likhet med flera remissinstanser, tveksamt till regeringens förslag. Enligt vår mening bör alla som uppfyller villkoren garanteras stöd – det ska inte vara beroende av tillgång på medel. För att säkerställa detta bör implementeringen av omställningsstudiestödet följas upp.

Regeringen bör följa upp implementeringen av det grundläggande omställnings- och kompetensstödet i syfte att säkerställa att de individer som uppfyller villkoren för stödet garanteras stöd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.3.2 Krav på anknytning till svensk arbetsmarknad

Regeringen föreslår att stöd ska få lämnas till den som vid tidpunkten för ansökan om stöd förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat i Sverige hos en arbetsgivare som:

- (i) är registrerad hos Skatteverket
- (ii) inte är bunden av ett kollektivavtal och
- (iii) inte finansierar en registrerad omställningsorganisation (prop. 2021/22:176 s. 310).

Vänsterpartiet anser, i likhet med flera remissinstanser, däribland Akademikerförbundet SSR, att stödet även ska få lämnas till den som arbetar på ett företag som har kollektivavtal men där det saknas bestämmelser om omställningsstöd. Den som arbetar under ett sådant kollektivavtal riskerar annars att inte få stöd från vare sig någon av parternas omställningsorganisationer eller Kammarkollegiet.

Regeringen bör återkomma med förslag om att det grundläggande omställnings- och kompetensstödet även ska få lämnas till den som vid tidpunkten för ansökan arbetar på företag som har kollektivavtal men där det saknas bestämmelser om omställningsstöd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.3.3 En övre åldersgräns för stödet

Regeringen föreslår att stöd inte ska få lämnas till den som har fyllt 65 år (prop. 2021/22:176 s. 319).

Vänsterpartiet anser, i likhet med flera remissinstanser, att stödet ska vara tillgängligt för personer upp till den s.k. riktåldern.

Regeringen bör återkomma med förslag om att den övre åldersgränsen för rätt till grundläggande omställnings- och kompetensstöd bör följa riktåldern för pension. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.4 Ersättning till arbetsgivare som finansierar registrerade omställningsorganisationer

8.4.1 Registrering av omställningsorganisationer

Regeringen föreslår att en organisation ska registreras som omställningsorganisation om den (i) tillhandahåller eller, om verksamheten är nystartad, avser att tillhandahålla grundläggande omställnings- och kompetensstöd som väsentligen motsvarar stödet enligt denna lag och under villkor som inte är påtagligt mer begränsande än de villkor som gäller för stöd enligt denna lag, (ii) finansierar tillhandahållandet av grundläggande omställnings- och kompetensstöd genom avgifter från arbetsgivare, (iii) har tillgång till relevant kompetens, (iv) har tillräcklig finansiell kapacitet och (v) i övrigt är lämplig för att utöva verksamheten. Det ska införas en bestämmelse som upplyser om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela föreskrifter om kraven för registrering (prop. 2021/22:176 s. 329).

Vänsterpartiet anser, i likhet med Akademikerförbundet SSR, att kraven för registrering inte är tillräckliga för att eliminera risken för oseriösa aktörer. Det finns en uppenbar risk att det nya stödet, liksom i annan skattefinansierad verksamhet, drar till sig olämpliga aktörer som ser en möjlighet att tjäna pengar. Det finns en mängd exempel på detta inom det arbetsmarknadspolitiska området. För att motverka detta bör kraven för registrering förtydligas ytterligare.

Regeringen bör återkomma med förslag om tydligare krav för registrering av omställningsorganisationer i syfte att eliminera risken för oseriösa aktörer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.4.2 Avregistrering av omställningsorganisationer

Regeringen föreslår att en omställningsorganisation ska avregistreras om (i) organisationen begär det, (ii) förutsättningarna för registrering inte längre är uppfyllda eller (iii) organisationen inte fullgör sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet (prop. 2021/22:176 s. 333).

Vänsterpartiet anser, i likhet med Akademikerförbundet SSR, att även oegentligheter hos en omställningsorganisation, såsom ekonomisk brottslighet eller fusk, bör leda till avregistrering.

Regeringen bör återkomma med förslag om att oegentligheter hos en omställningsorganisation bör leda till avregistrering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ciczie Weidby (V)

Ulla Andersson (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Ali Esbati (V)

Birger Lahti (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)